

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 1, p. 1233-1243, January 2013

NECİP FAZİL'İN ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

NECİP FAZİL'S VIEW ON ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN

Mehmet Emin PURÇAK
Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Abstract

Memoirs as a kind of literary, which are important in terms of literary history, and as well as important area of research such as history, sociology, anthropology, urbanism. Memoirs are given full weight by World Literature. Most man of letters, politician, statesman, bureaucrat, artist, traveler, etc. write their memories and leave behind a number of Works in this field. The sort of memories appears to be very little in Turkish Literature. Looking at this, writing memory, recording experiences custom can be said very little in our literature. Only until mid nineteenth century, looking at how many memories written in Turkish is even enough to understand that this sort wasn't in demand for Turkish Literature. But after in the second half of the nineteenth century the number of this type of work grown.

After the Republic, many important people wrote and published their memories. One of them was Necip Fazıl Kısakürek. Especially his Works named Kafakağıdı, O ve Ben, Bâbîâli starting with the author's childhood, include so much information about his, his family, people who he knows and his experiences. A prominent feature in his memories: He criticise most of his friend

or acquaintance too fiercely. People, who doesn't thinking like him or doesn't move with him are the most to be criticized. Despite this, Necip Fazıl admires Abdülhak Hâmid Tarhan so much and it is seen that he reflected this admiration to his Works. Looking at Necip Fazıl's work, it 's seen that there ara three reason of his admiration for Abdülhak Hâmid Tarhan: his being a poet, being particular about his dress and his being wont to metaphysics. As these three elements are in existance Necip Fazıl, his approach toward Abdülhak Hâmid Tarhan is more positive than most of his other friends.

Key Words: Turkish literature, memory, metaphysics, poetry, Necip Fazıl Kısakürek, Abdülhak Hâmid Tarhan

Öz

Hatıratlar edebî bir tür olarak edebiyat tarihi açısından önemli olduğu kadar, tarih, sosyoloji, antropoloji, şehircilik gibi araştırma alanları için de önemli birer kaynak konumundadır. Dünya edebiyatında hatıratlara çok önem verilmektedir. Pek çok edebiyatçı, siyasetçi, devlet adamı, bürokrat, sanatçı, gezgin vs. anılarını yazmış ve bu alanda çok sayıda eser geride bırakmışlardır. Türk edebiyatında ise anı türünde çok az eser olduğu görülmektedir. Buna bakarak bizde anı yazma, yaşadıklarını sonradan kaydetme geleneğinin olmadığı ya da çok az olduğunu söylenebilir. Sadece on dokuzuncu asrın ortalarına kadar kaç tane Türkçe yazılmış hatıra kitabının olduğuna bakmak bile, bu türün bizde pek de rağbet görmediğini anlamamız için yeterlidir. Ancak on dokuzuncu asrın ikinci yarısından sonra bu türde yazılan eser sayısı artar.

Cumhuriyet sonrasında pek çok önemli şahıs anılarını yazıp yayınlattır. Bunlardan biri de Necip Fazıl Kısakürek'tir. Özellikle *Kafakağdı*, *O ve Ben*, *Bâbîâli* isimli eserleri, yazarın çocukluğundan başlayarak kendisi, ailesi, tanıdığı kişiler ve yaşadıkları hakkında pek çok bilgi ihtiva etmektedir. Anılarında dikkat çeken bir özelliği vardır: Birçok arkadaşını ya da tanıdığı kişiyi en şiddetli şekilde eleştirir. Kendisi gibi düşünmeyen ya da kendisiyle hareket etmeyen insanlar en çok eleştirdiği kişilerdir. Buna rağmen Necip Fazıl'ın Abdülhak Hâmid Tarhan'ı çok beğendiği ve bu beğenisini de eserlerine yansıttığı görülmektedir. Necip Fazıl'ın eserlerine bakıldığında onun Abdülhak Hâmid Tarhan'ı bu kadar beğenmesinin üç sebebi olduğu görülmektedir: Şairliği, giyim kuşamına çok önem vermesi ve metafiziğe meyli. Bu üç unsur Necip Fazıl'ın kendisinde de olduğu için Abdülhak Hâmid Tarhan'a yaklaşımı, pek çok arkadaşına olan yaklaşımından daha olumludur.

Anahtar kelimeler: Türk edebiyatı, hatıra, metafizik, şiir, Necip Fazıl Kısakürek, Abdülhak Hâmid Tarhan.

Hatıra, yazınsal bir tür olarak edebiyat ve tarih için önemli bir konumdadır. Edebî niteliği dolayısıyla edebiyat ile ilgiliyken, içeriğindeki bilgilerle tarih için de kaynak olma durumu söz konusudur. Dünyada pek çok devlet adamı, gezgin, bilgin,

edebiyatçı, siyasetçinin hatıralarını yazmakla sonraki dönemlere bir mektup gönderdikleri söylenebilir.

Anıların kaleme alınması önemlidir; çünkü hatıralar hem sahibinin hem de anlatımın içinde yer alan kişilerin yaşamlarının bilinen özelliklerinin yanında bilinmeyen taraflarının da işlenmesi, aydınlatılmasında etkili olabilmektedir. Ayrıca anı kitapları sadece kişisel tarihi kayıt altına almakla kalmaz; dönemin sosyal, ekonomik, politik, folklorik, kentsel ve kültürel tarihi ile ilgili pek çok bilgiye ulaşmakta da birer belge vazifesi görebilirler. Bu yönleriyle dikkat edildiğinde hatıratların pek çok alanla ilgili bilgiler ihtiva eden birer kaynak, birer belge niteliğinde olduğu söylenebilir.

Türk edebiyatında hatıra türünde az sayıda eser verildiği görülmektedir. Türk dünyasından birçok yönetici, devlet adamı, sanatçı ve edebiyatçının hatıralarını kaleme almadıkları görülmektedir. Şeyhî, Fuzulî, Bâkî, Nedim gibi şairlerin hatıratları bulunmadığı gibi, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim gibi Türk edebiyatının öne çıkan çok sayıda edebiyatçının derli toplu hatıralarını kaleme almadıkları bilinmektedir. Bu nedenle hatıratın, Türk edebiyatının zayıf kollarından biri olarak kaldığı söylenebilir.

Türk edebiyatının en velûd yazar ve şairlerinden biri olan Necip Fazıl, kendisini güçlü bir şâir olarak ispat ettiği gibi, fikrî eserleri, makaleleri, piyesleri, vs. ile de nâsirlikteki hünerini kabul ettirdiği söylenebilir. *Çile* şâiri, nesir olarak kaleme aldığı anıları ile hatırat türünde de dikkat çeker. Özellikle *Kafakağdı*, *O ve Ben*, *Bâbîâli* isimli eserleri, yazarın çocukluğundan başlayarak kendisi, ailesi, tanıdığı kişiler ve yaşadıkları hakkında pek çok bilgi ihtiva etmektedir.

Hatıralar sonradan kaleme alındıkları için içerikleri hakkında daima temkinli olmak ve anlatılanların bazen istenmeden, bazen de bilinçli olarak yanlış, eksik verilmiş olabileceğini unutmamak gerekir. Necip Fazıl'ın hatıralarında da bu yönü göz önünde bulundurmamak zorunluluğu mevcuttur. Ancak yazar *Bâbîâli* isimli hatıratında "Eserde şahıslara söylenen sözler ve takındırılan tavırlar, ya aynen kendi lâfları ve edaları yahut da ana fikirlerine ve temel mizaçlarına göre dile getirmeleri ve tavra dökmeleri gereken şeyler... Olmuşu ve olmaksızın olabileceğiyle tam hakikat... Vâkıalarsa yüzde yüz doğru... Eseri yazanın da, içinden süzüp, sıyrıp, çıkarıp meydan yerine diktiği gölgesiyle beraber, bütün olup bitenleri, bağlı bulunduğu dünya görüşü zaviyesinden hesaba çekmesi, hakkıdır. Tarafsızlık, ancak hak adına olandır." diyerek, eserinin gerçeklere dayalı olduğunu belirtmektedir.

Necip Fazıl'ın, gazete ve dergilerde yer alan yazılarında, zaman zaman polemikçi ve saldırgan bir dil kullanarak hem çevresinde hem de karşısında yer alan isimleri çok sert bir dille eleştirdiği bilinmektedir. Hatıralarında da sert bir üslûbunun olduğu görülür. *Bâbîâli*'de pek çok kişi hakkında olumsuz yargıda bulunmaktaysa da

az sayıda kişiyi beğenmekte, övmektedir. Eserde hakkında olumlu görüş belirtilen kişilerinden biri Cemil Meriç'tir. Demokrat Parti'nin Maarif Vekili Tevfik İleri, Necip Fazıl tarafından övülen kişilerdendir. Onun için "Tevfik İleri, aralarında, Sabık Şair'in en ümitli olduğu ve bu ümidinde hiç aldanmadığı adam..." ifadesini kullanır. Henüz genç birer şair olan Cahit Zarifoğlu ve Sezai Karakoç da yazarın haklarında olumlu fikirler beyan ettiği diğer iki kişidir. Mustafa Şekip Tunç, Necip Fazıl'ın İstanbul Darülfünun'undan hocasıdır ve ömrünün sonuna kadar Necip Fazıl'la ilişkisini sürdürür. Necip Fazıl, onun "felsefi bir şaşallık içinde"(Kısakürek,1975,s.105) olduğunu yazar. Bir gün Vaniköy'ndeki yalıda dönemin Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'i yemeğe davet eder. Yemek sonrası elini yıkamaya giden Hasan Âli, helâda musluğun üstündeki rafta Mustafa Şekip'in kara kalem bir portresini görür ve "Bu da nesi? Hani bu adam senin yakının ve dostundu? Resmini nasıl helâya asarsın?" deyince Necip Fazıl; "Benim dostum dâvamın dostudur. Ötesi fantetik ve iğreti yakınlıklar... Kendisinden ilk defa gerçek fikir adamı, üstün profesörü beklediğim halde bir türlü olamadığını gördüğüm bu adama, vaitkârlığına rağmen zarını delememesine karşılık ancak helâya layık görüyorum." cevabını verir.

Paris'ten döndüğü yıllarda onun en çok ilgi duyduğu iki isim vardır: Yakup Kadri ve Falih Rıfkı. Yakup Kadri için şu ifadeleri kullanır: "Bir zamanlar genç şairin, gözünde o kadar büyüttüğü Yakup Kadri, şimdi, çehresinin makyajı ve düzgünü çatlamaya, dökülmeye ve akmaya yüz tutan bir poz verici olmak yolundadır. Yakınuna sokulunca, nice sanatkâr ve fikir adamında görüldüğü gibi, inkisar içinde hissedilmektedir ki, ondan da her şey bir özentî planında, çile ve ıstıraptan ve doğum sancılarında uzak..."(Kısakürek,1975,s.98) Böylece, gözünde büyüttüğü edebiyat çevrelerinin giderek değersizleştiklerini ve onların övgülerinin kendisini tatmin etmediğini fark eder.

Yayınladığı şiirleriyle büyük beğeni toplayan, hem yaşlıları hem de kendisinden yaşça büyük olan edebiyatçılar arasında kendisini kabul ettiren Necip Fazıl, dönemin en parlak edebiyatçılarından övgülerini alır. Bunlardan biri de Abdülhak Hâmid Tarhan (1852-1936)'dır.

Bilindiği üzere Abdülhak Hâmid, Tanzimat sonrası şiirimizde ve Cumhuriyet'e kadar, hatta yeni Türkiye'nin inşasından sonraki yıllarda da kendisinden söz ettirmeyi sürdürmüş ve hep göz önünde olmayı başarmış, üzerinde çok tartışılmış çok konuşulmuş şair ve tiyatro yazarımızdır. Tanpınar, "Türk Edebiyatında Büyük Ürperme: Hâmid" başlıklı makalesinde "Hâmid'de bol bol yenilikler, büyüklükler vardır; eksik olan mükemmelliktir. Çok karışık bir nehir gibi akar; besleyici bir Nil olmaz da; tuğyanlarında dahi, sadece sel kalır; su iken fırtınaya benzer. (...) Hiçbir zaman mısra zevkini ve iyi işçi sabrını tatmamış da olsa, Hâmid, bilhassa Makber'yle, Türk şiirinin bir tarafında daima kendini duyuracak bir büyük ürpermedir. Çoğunu, şekil endişesizliğiyle, dile ve şekle karşı garip istihfayı yüzünden harcamış da olsa Hâmid'in eserlerinde kendisini büyük bir şair yapabilecek vasıfların çoğu vardır. Hâmid'e her zaman bir zengin madene dönülür gibi dönülecektir." (Tanpınar,2000,s.264-65) diyerek, Namık Kemal ve Ekrem gibi

devrin önemli edebiyat otoritelerinin beğendiği Hâmid'in Cumhuriyet sonrasında nasıl algılandığını ortaya koyar. Tanpınar'a göre "İman ile şüphe arasında bir boşlukta asılmış olmanın ürpermesi" olan Hâmid, "Türk şiirini yeniye açar", ondan sonra gelenler bu kapıdan girecektir.

Tanpınar'ın Hâmid için kullandığı "İman ile şüphe arasında bir boşlukta asılmış olmanın ürpermesi" ifadesi Necip Fazıl için de kullanılabilir, ancak ikincisinin boşluktan kendisini bir hedefe ulaştırmış olması farkıyla. Zaten Necip Fazıl'ın Abdülhak Hâmid'i kendisine yakın bulup sevmesindeki temel amillerden biri ve belki de en etkili olanı da, Hâmid'in eserlerindeki mistik-metafizik ağırlıktır. Hâmid, çılgınlığını bu şekilde duyurmayı başarır. Bilindiği üzere Necip Fazıl da uzun yıllar sürekli bir arayış hali içindedir. 1934 yılında adresini bulan bu çırpınmalar, onu "büyük bir davanın adamı olma" yoluna sevk edecektir.

Bu çalışmada Türk edebiyatının iki önemli ismi olan Abdülhak Hâmid Tarhan ve Necip Fazıl Kısakürek'in birbirini etkilediklerine ve bu etkileşimin Necip Fazıl'ın eserlerinde nasıl işlendiğine değinilecektir.

Necip Fazıl, Türk toplumunun yaşadığı yozlaşmadan, geçirdiği sıkıntılı dönemden muzdariptir. Tanzimat'tan bu yana süren yüzeysel ve sadece kötü bir taklitçilik olarak gerçekleştirilen Batılılaşma hareketlerine şiddetle karşıdır. Bu durumun toplumumuzu daha da kötüye götürdüğünü ve Batı'ya bağımlı hale getirdiğini, bizi maddî ve manevî değerlerimizden kopardığını düşünür ve bu nedenle taklitçi yenilik hareketlerini reddeder. Özellikle Tanzimatçılar ve Tanzimat aydınları, yine Servet-i Fünuncular ve Cumhuriyet döneminin önemli pek çok ismi onun sert ve saldırgan dilinden paylarına düşen eleştirileri alırlar. Devrin hemen hemen bütün yazar-çizer takımının, Necip Fazıl'ın *Bâbîâlî*'sinde yerden yere vurulduğunu, yukarıda verilen örnekler yeterince göstermektedir. Abdülhak Hâmid bu ağır eleştirilerden kendisine en az pay düşen isimlerden biridir. Kısakürek, "12 yaşımla 18 yaşım arasında, beni rakipsiz bir mikyasta dolduran bazı mısraları bir (obsession) halinde" beynini "oyan" şair olarak olarak Hâmid'den bahseder. Yine henüz 13-14 yaşlarında bir Bahriye mektebi talebesiyken Tokatlıyan'ın önünde görüp "askerî selamların en hürmetlisini" verdiği Abdülhak Hâmid, ona o kadar ince ve zarif bir mukabelede bulunacaktır ki, genç hayranı, daha sonra kırkına yaklaşan yaşlarında onun ile ilgili bir konferansında o mukabeleyi büyük bir hayranlıkla dile getirecektir.

Necip Fazıl, tahsil için gönderildiği Fransa'da gündüzlerini uyku ve gecelerini de kumar oynayarak geçirince, kendisine tahsis edilen burs kesilerek Türkiye'ye dönüş parası verilip ülkeye dönmesi istenir. Bursu kesildikten aylar sonra ülkesine döner. Paris'ten 1925'te döndükten sonra İstanbul'da da bohem hayatını sürdüren

Necip Fazıl, Abdülhak Şinasi Hisar'dan kendisini Abdülhak Hâmid ile tanıştirmasını ister. 1928'de Abdülhak Şinasi onları tanıştırır.

Abdülhak Hâmid o sıralarda Maçka Palas'ın ilk katındaki bir dairede kalmaktadır. İlk karşılaşmalarındaki duygularını "... Abdülhak Hâmid'i görünce insan, bunca İngiliz soylusu arasında Kraliçe Viktorya'yı hayran bırakan Bâlâ rütbeli bu Osmanlı Beyinin kıyafet ve tavır asaletine tutulmaktan kendisini alamıyor." diyerek ifade ederken, devamında yine hayranlığının zirvede olduğunu gördüğümüz şu satırları kaydeder: "(...)80 küsurluk yaşına rağmen dökülüp gitmemiş ve beyazları arasında siyah telleri kalmış, yatık ve taralı saçlar... Açık, ferah, saygı ve güven verici, saray cephesi gibi bir alın... Sağdaki yukarıya kalkık ve çatık, bir çift hiddetli kaş... Göz kapaklarının ve göz altlarının kıvrımlarında şahsiyet mühürü çizgiler... İştihâ habercisi irice bir burun, büyükçe kulaklar ve gayet zarif, rengi saçlarına denk bir sakal... İpekli ve (Fantezik) bir yelek etrafında gayet biçimli ve ağır başlı bir (desen)den, henüz ütülenmiş ve hiç yorulmamış hissini veren bir kostüm ve harikulâde bir çift potin... Sahibinin incecik, taraksız ve son derece endamlı ayaklarını sıkı bir eldiven gibi teşhir edici, (potisuet) konçlu ve düğmeli potinler..."(Kısakürek,1975,s.129). Abdülhak Hâmid'in şıklığına olan hayranlığını bu şekilde anlatan Necip Fazıl da ömrü boyunca kendi giyim kuşamına ve yaşadığı mekânın şıklığına özel bir itina göstermiş ve "Dekor kaygısı bende o kadar köklü ve derindir ki, tek kuruşum olmasa ve imzaladığım maddi ve manevi senetler yüzünü aşıya, derdimin çaresini ipekli bir halı veya şahane bir koltuk üzerinde düşünmek isterim. Çareyi ancak böyle bulacağımı sanırım. İlle de dış dekor, ille de konfor..."(Kısakürek,1975,s.167) cümleleriyle de bu noktadaki hassasiyetini belirtmiştir.

Abdülhak Şinasi Hisar sırası gelince "Yeni neslin en kuvvetli şairi..." övgüsüyle Necip Fazıl'ı Abdülhak Hâmid'e takdim eder. Bu arada kendisiyle, oraya gelmeden önce "harf inkılabı" üzerine konuştuklarını ve Necip Fazıl'ın bu değişikliğe karşı çıktığını belirtir. Çünkü "Genç şaire göre zekâ terbiyesi bile yerine getirilemez." diyerek de Necip Fazıl'ın alfabe değişikliğine karşı tutumunu izah eder. Necip Fazıl'ın bu noktadaki tavrı Abdülhak Hâmid'in hoşuna gider ve "Aferin oğlum, fikirlerine tamamiyle katılıyorum." diyerek onun bu noktadaki hassasiyetini paylaştığını belirtir. Kendisi de o sıralar bir noktada çok rahatsızlık duymaktadır. Alfabe değişikliği sonucu, sonu "d" ile biten bazı isimlerin "t" ile yazılması sonucu duyduğu rahatsızlığa işaret eder: "Ömrümün sonunda, ismimin sonuna bir "it" ilâve ettiler." (Kısakürek,1975,s.130). Böylece Kısakürek, uzaktan uzağa hayranı olduğu "şair-i azam" ile bir fikri uyum içinde olduklarını görür.

Tanışmalarının kendisindeki izlenimini "Meclis ve hususiyetine girer girmez, karşımda dünyanın en zarif insanını buldum. Giyiminde harikulâde zevk ve şahsiyet vardı, jestleri, hareketleri, eşsiz bir soyluluk, olgunluk merkezinden idare ediliyordu."(Kısakürek,1989,s.76) cümleleriyle aktarırken, "Hâmid'in eserine kuvvetle, hatta daha yüksekte refakat etmiş bir taraf da şahsıydı. Diyebilirim ki onun şahsına ve hususî âlemine eserinden fazla hayrandım." ifadeleriyle ve benzer pek çok cümleyle bu hayranlığını dile getirir.

Birkaç ay içinde Necip Fazıl ile Abdülhak Hâmid arasında sıcak bir bağ kurulur. Artık sık sık görüşmektedirler. Necip Fazıl yirmili yaşlarının sonunda, Abdülhak Hâmid ise seksen küsur yaşındadır. İki şairi birbirine bu derece yaklaştıran özelliklerden biri de bazı “devir aydınları”nın içinde buldukları “çirkin” durumdur. Bunu Fazıl Ahmed ile ilgili anısında dile getirir. Cumhuriyet’in onuncu yıl dönümüdür ve o gün Harbiye’den Maçka’ya yürürken bir “Cumhuriyet” gazetesi alır. İlk sayfada Fazıl Ahmed’in bir şiirinde “Tevrat’ı yırttım, İncil’i yaktım, Kur’anı attım!” mısralarını görür. İçinin tiksintisiyle Abdülhak Hâmid’e gider ve ona da manzarayı gösterir. Hâmid ve Lüsyen Hanım da donup kalırlar. Bu sırada kapı çalınır içeri Fazıl Ahmed girer. “Yılışık yılışık, Hâmid’le eşinin ellerini öp”er ve Necip Fazıl’a elini uzatır. Necip Fazıl gazetede ki “küfürnâme”yi gösterip onun elini sıkmayacağını söyleyince, Fazıl Ahmed’in aynen şu cevabı verdiğini kaydeder: “AYOL, SEN O LÂFLARI SAMİMİ Mİ SANDIN?” (Kısakürek,1975,s.132)¹

Abdülhak Hâmid’in eski ve yaşça ileri olan tanıdıklarının misafir olarak Hâmid’in evinde buldukları zamanlarda, onların kendi aralarındaki sohbetlerine karışmayıp, onlar “tatlı tatlı konuşurlar”, Necip Fazıl da kenarda kalarak dinlemeyi tercih eder. “O zaman, Hâmid’in, tiryakisi olduğu Genç Şair, bu muhterem adamların meclislerini bomba mizacıyla örselememek için bir kenara çekilir ve Lüsyen Hanım ve bazı ecnebi kadın misafirler arasında otururdu. Lüsyen Hanım onu misafirlerine şöyle tanıttı: “Otuzundan eksik şairlerin en üstünü!”(Kısakürek,1975,s.134). Burada hem Hâmid’in kendisine müptela olduğuna dair ifadesi hem Lüsyen Hanım’ın onu misafirlerine takdim şeklini göz önüne aldığımızda Necip Fazıl’ın Abdülhak Hâmid ve onun eşinin beğenisini kazandığı görülür.

Necip Fazıl’ın üslûbundaki sertlik bilinmektedir. Bulduğu meclislerde onun yaptığı ateşli, sert konuşmalar Hâmid’in çok hoşuna gitmektedir. “Hâmid bu bombalardan öyle zevk alırdı ki, bir hayli güldükten ve dehşetle kulak verdikten sonra sinir yorgunluğuna uğrar, en büyük derdi olan uykusuzluğun dermanını bu bombalarda bulur ve koltuğunda sızıp kalırdı.

O zaman Lüsyen Hanım’ın, elini dudağına götürüp verdiği “sus!” işaretiyle sükûta geçen Genç Şair...

Biraz sonra uyanır ve mahmur gözleriyle etrafı araştırır ve seslenirdi:

-Ey zekâ! Nerdesin?

“Ey zekâ” Hâmid’in Genç Şair’e sık sık tekrarladığı hitap şekli...”(Kısakürek,1975,s.134). Hâmid eğer ziyaretçilerinden hoşlanmamışsa veya o sırada onları başından savmak istiyorsa Necip Fazıl’ı çağırır ve onu konuşturur. Onun ateşli konuşmalarından rahatsızlık duyan ziyaretçiler de böylece dağılıverirler.

1- Vurgu yazara aittir.

Abdülhak Hâmid'i "Şiirde büyük lâf ve büyük üniformalı mâna düşkünlüğüne, iç dünyalara hülûl edemeyişine ve en çetrefil giriftlerin sırrını basitlerde bulamayışına rağmen (metafizik-madde ötesi) bir kıvranışın yarım yamalak da olsa Tanzimat ötesi şiirde ilk haysiyetli örneği..."(Kısakürek,1975,s.135) olarak niteleyen Necip Fazıl'a göre, onun kendisiyle olan en büyük yakınlığı "ömrünün sonuna kadar aradığı irşad ediciye sözü ve hasreti"dir. Bilindiği gibi Necip Fazıl, Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri ile tanışmaya kadar tam bir bohem hayatı yaşar, ancak bu hayatın kendisini tatmin etmediğini, aradığı şeyi ona vermediğini düşünür ve ruhundan gelen acılarını unutmak için daima kumarda teselli arar. 1934 yılında Şeyh Abdülhakim Arvasi hazretleri ile tanışınca aradığı huzurun kapısını bulur. Ancak asıl kimliğine kavuşması, yaşadığı bohem hayatı tamamen terk etmesi ve kesin olarak inancını bütün değerlerinin önüne koymasıyla mümkün olur. 1935 ve sonrası, aşama aşama ruhunun teskin olduğu yıllardır. 1935 yılında içindeki çağlayanı sevk edeceği yolu bulduğu için huzura kavuşan Necip Fazıl ile ömrü boyunca bir arayış içinde olan ve metafizik buhranına derman arayan Abdülhak Hâmid arasında Necip Fazıl'ın dine yönelişi ile ilgili sohbetler olur. Bunlardan birinde, Abdülhak Hâmid, Necip Fazıl'ın Abdülhakim Arvasi hazretlerine olan sevgi ve ilgisini görünce "–Ah, ben de bir irşad ediciye muhtacım... İrşad edici, bir irşad edici!" diyerek içindeki çırpınışı dile getirir. Bunun üzerine Necip Fazıl kendisini Abdülhakim Arvasi ile tanıştırmayı teklif eder. Abdülhak Hâmid, "–Hiç durma götür!" der. Necip Fazıl durumu Abdülhakim Arvasi'ye aktarınca "Hayır, o bizden daha yaşlı... Biz gideriz." cevabını alır. Ancak bu buluşma gerçekleşemez. "Bâbîâli"de anlattığı bu olayı "O ve Ben" adlı kitabında daha ayrıntılı olarak aktardıktan sonra, Zonguldak'ta geçirdiği bir kazadan ve yaşadıklarından bahseder. Atlara olan ilgisi meşhur olan Necip Fazıl, Zonguldak'ta attan düşer ve saatlerce baygın yatar. Ancak bu baygınlıktan aklında, gördüğü "rüya veya rüyamsı şey" kalır: "Muayene salonu gibi fevkalâde bir odada, iki yaldızlı koltukta, sırtlarında bâlâ rütbesinin üniformaları ve ellerinde kılıçları, büyük babam ve Abdülhak Hâmid... İkisi de rahmetli... Büyük babam beni görünce gülümsüyor ve eliyle 'gel gel' diye bana işaret ediyor. Abdülhak Hâmid ona dönüyor ve

–Hayır efendim; onun cemiyette yapacak daha çok işi var!"(Kısakürek,1978,s.147) diyerek dedesinin çağrısına karşı çıkıyor. Bu karşı çıkıştan sonra Necip Fazıl kendine gelir, ölümden kurtulur.

Abdülhak Hâmid ile konuşmalarından biri de şöyle gelişir:

"Biliyorsunuz ki, Batıda nefis muhasebesi, varlık murakabesi geçirmemiş, bunun buhranını yaşamamış olanlara adam diye bakmazlar... Bizim Tanzimat sonrası edebiyatımız ise bu bakımdan yavan altı yavan... Gençliğinizde böyle bir muhasebeye hiç yanaştığınız oldu mu?"

Abdülhak Hâmid şu cevabı verir: "Oldu! Gençliğimde bu humma beni tuttu. Rize'deydim. Dağlara çıktım ve şehre inemez oldum. Sonra baktım ki, işin içinden çıkamayacağım; kalabalık nereden gidiyorsa oradan gideyim, dedim ve şehre indim."

Hâmid'in bu cevabını beğenmeyen Necip Fazıl, *Bâbüâli* isimli eserinde "İşte cins yaratılışına rağmen işi muvazaacılıkta bitiren Hâmid'in, büyük oluş zirvesi eteğinde geri çekilmekle kendisini gösteren yarım adam olmak kaderi! Nesildaşları ise bu yüzde ellinin yanında yüzde bir bile değil..."(Kısakürek,1975,s.193-194.) diyerek onun durumunu yorumlar.

Necip Fazıl'ın aktardığı bu "humma" olayı Abdülhak Hâmid'in hatıralarında yer alsa da, daha farklı aktarılır. Hâmid'in hatıralarında aktardığına göre o dönemde Hâmid'in kardeşi Rize'de mutasarrıf olarak görevlendirilir. Kendisi de Berlin kitabetine tayin edilir. Ancak , Berlin'e gitmek istememektedir. Uzun süre oyalanır. Nihayet başka çare kalmayınca ailesini Rize'ye, ağabeyinin yanına götürüp bırakarak Karadeniz üzerinden Batum, Kırım, Hocelik üzerinden görevinin başına gitmeyi planlar. (Hâmid'in, hatıralarında belirttiğine göre o dönemde Osmanlı'nın Müslüman kadınlarının Avrupa'ya gitmesi yasaktır. Bu nedenle Fatma Hanım'ı kendisiyle Berlin'e götüremediği için ve İstanbul'da yalnız kalmasını da istemediğinden Rize'ye götürüp ağabeyinin yanına bırakır.) Bu arada Rize'de on beş gün kalır. "Rize'nin ormanları, dağları pek hoşuma gittiğinden on beş gün kadar tevakkufla hemen her tarafını dolaşım. Biraderimin ikâmetgâh-ı zâtisi mürtefi bir mevkide olmakla Karadeniz'in uğultulu ve her mânâsıyla yüksek ve ulu dağlarının, kabristanlarda târumâr olan efkâr-ı ulviye gibi sahillere çarparak dağıldıklarını da oradan seyrederdik."(Tarhan,1994,s.137) diyerek Rize günlerini anlatır. On beş günün sonunda mecburen Berlin'e doğru yola çıkar. Odesa'ya kadar gider. Buradan Berlin'e gideceği gün, gitmekten vazgeçer ve dönemin Odesa başşehbenderi olan Hrisidi Efendi'ye Abdülhak Hâmid'in "Hariciya Nezareti'ne tecennün ettiğini ve şifa bulmak için Hekimbaşılar nezdine avdet edeceğini" bildiren bir telgraf çektirir. Rize'ye geri döner ve dönüşünün ardından kısa süre sonra Poti şehbenderliğine (konsolosluğuna) atanır. Fakat buna rağmen hemen Poti'ye gitmez ve birkaç ay daha geçtikten sonra, ancak görev yerine gider. Bu süre zarfında Rize'de kalır. Poti'de bir süre kalsa da, burada geçim sıkıntısı şikâyetiyle başka bir yere tayinini isteyerek Rize'ye döner ve bu isteği daha Rize yolundayken kabul edilir ve Golos Başşehbenderliği'ine tayin edilir. Rize'den buraya hareket eder. Hâmid'in Rize günleri böyledir. Onun Necip Fazıl'a anlattığı bunalım devresi Rize'de kaldığı bu üç dönemde yaşanmış olmalıdır; çünkü Hatıraları'nda bir daha Rize'ye gittiğine dair bir kayıt yoktur.

Abdülhak Hâmid, Necip Fazıl'a o kadar alışır ve onu o kadar sevmektedir ki, onun gelmediği veya geç geldiği günlerde yaşadığı sıkıntıyı Münevver Ayaşlı hatıralarında şöyle aktarır: "O zamanlar daha pek genç olan mütefekkir- şairimiz Necip Fazıl bey de Abdülhak Hâmid beyin ziyaretine sık sık gelenlerden idi. Necip Fazıl beyi, Abdülhak Hâmid bey pek severdi, hatta Necip Fazıl beyin gelmediği veya geç geldiği günler, Abdülhak Hâmid beyefendi gayet mahzun bir ifade ile: — Ah, gelmedi, gelmedi, niçin gelmedi? O gelmeyince içim sıkılıyor, dediğini

bilirim.” (Ayaşlı,1973,s.42-43.) Münevver Ayaşlı'nın anılarında değindiği bu noktaya Necip Fazıl da *Bâbâli'* de değinir ve kaynak olarak Ayaşlı'nın eserine işaret eder.

Necip Fazıl inançlı bir insandır ve sanatına da bu perspektiften yaklaşır. Onun “Sanatkâr ki, alnında, Allah'ı aramak memuriyetinin İlâhi ışığıyla doğar ve kalabalıklardan bu ışığın delâletiyle ayrılır; o, bu nura vâris olmakta ne kadar talih sahibiyse, nurunun ışıdayacağı ömür ölçüsünde de o kadar talih sahibidir.” diyerek sanatkâr üzerinden yansıttığı bir sanat anlayışı vardır. Kısakürek'e göre, Tanzimatçılar ve sonraki devrin sanatkârı “sığ ve safdil birer mukallit” olarak kalmışlardır. Hâmid de o zümre içinde doğup büyür ve oradan beslenir. Ancak “kendisinin de habersiz olduğu bir tarafıyla, ferdiyetinin müstesna örgüsüyle” o, Tanzimat ve sonraki bütün devirlerin sanatkârının hedeflediği “istikametlere doğru hızla koşabilmiş, onların hazmedemediği maddeleri temessüle başlamış, taklit eserini aslına yaklaştırmış ve bir intikal devrinin şaşkınlığı arasında, birdenbire büyük ve ilk şahsiyet kıtasında görünümünü vermiştir. Bu hal, o anın şartlarına göre, göz kamaştırıcı bir manzara, kocaman bir merhaledir.” (Kısakürek,1989,s.69). Diğer bir ifadeyle “Hâmid'in farkı, garptan aldığı kıymeti hak etmeyi bilmesinde, ondan kendisine bir tabiat yapmasında, tek kelime ile düşünememesindedir.” Bu nedenle o, Necip Fazıl için önemlidir. Sadece bu kadar da değil, özellikle Hâmid'in eserlerinde bulunan metafizik meseleler karşısındaki çırpını, “Allah, ölüm, hayat ve kâinat meselelerinin birinci planda” eserlerinde yer alması dolayısıyla önemlidir. Bu noktada “İslâm duygu ve düşüncesi içinde doğmuş ve yetişmiş ve aralarında Süleyman Çelebi, Yunus, Fuzulî, Bâki, Şeyh Galip gibi büyükler yetişmiş şairlerden bir zümre istisna edilecek olursa, Türk edebiyatında (metafizik) kafaya sahip ilk sanatkâr Hâmid...”tir (Kısakürek,1989,s.73-74). Bu sözleriyle övdüğü “şair-i azam” üzerinde durur. Necip Fazıl “o, berbat bir taklit sığılığında çırpınan cüceler arasında, bu cihanın tahakkukuna doğru, erkekçe atılmış bir adımdı” dediği Abdülhak Hâmid'i, “fakat bu adımın yeni bir sanat, cemiyet ve dava şuuru” olmadığı söyleyerek, onu eksik bulur.

Artık doksanına yaklaşan yaşıyla Abdülhak Hâmid, her duyduğu ölüm haberiyle, adeta kendi ölümünü düşünerek cenazenin nasıl kaldırıldığı, cenaze merasimine katılanların sayısı, nasıl kabristana götürüldüğü gibi sorular sorarken, aslında içten içe kendi ölümünü düşünmektedir. Necip Fazıl onun için “Abdülhak Hâmid; Burhan Toprak'ın ‘hayat mı?’ dediği şeklin belki de en şanlı temsilcisi, ölünce kendisine ne yapılacağını, nasıl kaldırılacağını merak etmekte, ölümü tevekkülle beklerken hâlâ geride ne olup biteceğini anlamak istemekte, sağ ayağını ölüm denizine atarak sol ayağını karada bırakmayı düşünmekte ve dış hasselerinin dünyasından vazgeçmemektedir.” (Kısakürek,1975,s.220) der.

Necip Fazıl, Abdülhak Hâmid'in ölüm haberini, ancak bir gün sonra alır. Cenazeye gittiğinde “çoğu gençlik, belki elli bin kişi”nin katıldığı bir kalabalık ile karşılaşan Necip Fazıl bu manzarayı “doksanına yakın bir ömür, şiirinden daha şaşaalı bir görünüş” diye niteler. Böylece Hâmid'in naşı, belki de tam Hâmid'in olmasını istediği gibi bir kitleyle son yolculuğuna çıkmış olur. Ancak onun hayatın bütün sıkıntılarını geride bırakıp Rabbine kavuştuğu sıralarda, Necip Fazıl da

ömrünün en büyük imtihanlarına hazırlanmaktadır. Uğruna her şeyi göze aldığı dava, onun da ardından on binleri sürükleyecek; ancak kulvar farklı, kitle daha kalabalık olacaktır.

Necip Fazıl Kısakürek, ilk gençlik döneminde tam bir bohem hayatı yaşar. Fransa'da adeta gündüz yüzü görmez. Bütün günü uyuyarak, geceleri de kumarhanelerde kumar oynayarak geçirir. İstanbul'a dönmek zorunda kaldığında ve sonrasında 1934 yılına kadar da bu hayatı sürdürür. Devamlı bir arayış içindedir. Ruhunu tatmin edememekte, kendisini oyalamak için kumara yönelmektedir. Hayatının bu derbeder dönemlerinde, 1934'te tanıştığı ve sonrasında da intisab ettiği Abdülhakım Arvasi hazretleri, onun bütün hayatını düzene sokmasını ve ömrünün davasına yönelmesini sağlar. Şairin metafizik eğilimleri, yaşadığı buhranlar Arvasi hazretleriyle tanışmasından sonra onu bir oluş haline sokar. Necip Fazıl, Abdülhak Hâmid Tarhan'a büyük bir saygı ve hayranlık göstermektedir. Bunun en önemli sebebi de Hâmid'i şahsiyetli bulması ve Hâmid'in eserlerindeki metafizik göndermelerin yoğunluğudur. Giyim kuşamı, hal ve hareketleriyle, geniş kültürüyle de onu beğenmektedir. Ölünceye kadar da bu beğenisini sürdürdüğü söylenebilir.

KAYNAKÇA

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Bâbîâli**, Büyük Doğu Yayınları, 1975 İstanbul.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **O ve Ben**, Büyük Doğu Yayınları, 1978 İstanbul.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Hitabeler**, Büyük Doğu Yayınları, 1989 İstanbul.

AYAŞLI, Münevver, **İşittiklerim...Gördüklerim...Bildiklerim...**, Güryay Matbaacılık, 1973 İstanbul.

ENGİNÜN, İnci, **Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Hatıraları**, Dergâh Yayınları, 1994 İstanbul.